

Asia: VN/22309/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Hovioikeus kannattaa esityksen tavoitteita rikosprosessimenettelyn sujuvoittamiseksi ja tehostamiseksi sekä tuomioistuin- ja syyttäjälaitoksen resurssien keskittämiseksi vaativien asioiden käsittelemiseen.

Sakkomenettelyn laajentamisessa ja sen menettelysäädöksiä punnittaessa tulee huomioida perus- ja ihmisoikeusnäkökulmat sekä yleiset kriminalisointitavoitteet, kuten se, että sakkomenettelyssä määrättyjä rikesakkoja ja sakkoja ei voida muuntaa vankeudeksi. Rikosoikeudellisen lainkäytön julkisuus vähenee myös sakkomenettelyn laajentamisen seurauksena. Vaarana on myös epäyhtenäinen lain soveltaminen.

Lain soveltamisalan laajentaminen: rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta

Hovioikeus kannattaa sääntelyvaihtoa 1, kuten selvitysmies. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää vielä huomiota siihen, kuinka varmistetaan sakkomenettelyyn valikoituvien asioiden yksinkertaisuus ja selvyys ja tämän arvioinnin tekevien sekä asioiden ratkaisevien virkamiesten oikeudellinen asiantuntemus. Mikäli rikoksesta epäilty kiistää teon, ei asiaa tulisi pitää yksinkertaisena tai selvänä. Lisäksi rajanveto sakko – ja vankeusrangaistusten välillä tulee aina säilyä tuomioistuimilla. Sakkomenettelyn laajentaminen rikoksiin, joissa rangaistusmaksimi on 2 vuotta vankeutta, edellyttäisi lakiin jonkinlaista rajausta sille, että asian soveltuminen sakkomenettelyyn varmistetaan.

Huomiota tulee kiinnittää myös rangaistuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseen. Kynnys siirtää asia oikeudenkäyntiin ei tulisi olla lain käytännön soveltamisessa liian korkea ja esitutkintaviranomaisen riittävästä koulutuksesta on huolehdittava.

Lain soveltamisalan laajentaminen: menettämisseuraamukset

Hovioikeus katsoo, ettei ole tarkoituksenmukaista, että sakkomenettelyyn muutoin soveltuva asia siirtyy ainoastaan menettämisseuraamukseen liittyvän vaatimuksen vuoksi tavanomaiseen rikosprosessiin. Huomiota tulee kiinnittää kuitenkin enimmäismäärän korottamiseen tarpeellisuuteen ottaen huomioon, että prosessiekonomiset edut menettämisseuraamuksen enimmäismäärän korotuksesta 1.000 eurosta 5.000 euroon eivät olisi huomattavia. Luonnoksessa on katsottu, että asiamäärän kasvu menettämisseuraamuksen enimmäismäärän korotuksen myötä ei olisi suuri (s.47).

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisuvallta

Sakkomenettelyssä tulee varmistaa asian ratkaisevan virkamiehen valmiudet ja mahdollisuudet harkita oikeudelliset kysymykset asian edellyttämässä laajuudessa. Jos oikeudellinen harkinta tapahtuu tapahtumapaikalla muissa kuin tavallisimmissa rikoksissa, ovat mahdollisuudet riittävän perusteelliseen harkintaan rajoitetummat. Esitutkintaviranomaisella tulee olla valmiudet siirtää asia perusteellisempaan käsittelyyn asian niin edellyttäessä.

Alaikäinen epäilty sakkomenettelyssä

Alaikäiset rajataan perustellusti sakkomenettelyn käyttöalan laajennuksen ulkopuolelle.

Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Asianomistajan suostumuksesta luopumiseen hovioikeus suhtautuu kriittisesti, mutta ei sitä vastusta. Adheesiomenettely on asianomistajalle edullinen suomalaisen rikosprosessijärjestelmän erikoisuus, jolla on merkitystä tuomioistuimia kohtaan tunnetun luottamuksen suhteen. Ajatus siitä, että sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä myös vahingonkorvaukset, kuten Ruotsissa, vaikuttaa selvittämisen arvoiselta. Toisaalta asianomistajalta voidaan edellyttää omatoimista aktiivisuutta asiansa ajamisessa. Voisiko asianomistaja, vaikka häneltä ei suostumusta kysytä, esimerkiksi omalla ilmoituksellaan saada asian käsiteltäväksi oikeudenkäynnissä.

Lain soveltamisalan laajentaminen: yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely

Hovioikeus katsoo, ettei ole tarkoituksenmukaista, että sakkomenettelyyn muutoin soveltuva asia siirtyy ainoastaan riidattoman yksityisoikeudellisen vaatimuksen vuoksi tavanomaiseen rikosprosessiin. Selvityksessä viitattua Ruotsin sääntelymallia tulisi jatkovalmistelussa selvittää ja harkita.

Lain soveltamisalan laajentaminen: päihdetutkimuskustannukset

Ei ole tarkoituksenmukaista, että muutoin sakkomenettelyyn soveltuva asia siirtyy normaaliin rikosprosessiin ainoastaan päihdetutkimuskustannusten vuoksi.

Esitutkintaan ehdotetut muutokset

-

Muutoksenhakusääntelyyn ehdotetut muutokset

Hovioikeuden näkemyksen mukaan asianomistajan muutoksenhakusääntelyyn ehdotettuja muutoksia on pidettävä välttämättömänä ottaen huomioon esitetty muutokset lain soveltamisalaan.

Holm Tiina

Vaasan hovioikeus - Hovioikeuden presidentti Sakari Laukkanen,
hovioikeuden esittelijä Judit Lainio (valmistelija)